

Modet att säga ifrån – Sara Danius och knytblusen

Berättelse

En forskare med språket i blodet

Sara Danius föddes 1962 i Täby norr om Stockholm. Hennes mamma var den välkända författaren Anna Wahlgren, och i hemmet fanns både böcker och starka åsikter om språk. Det präglade Sara tidigt. Efter studier i Sverige reste hon vidare till England och USA, och 1997 disputerade hon, det vill säga blev doktor. Hennes forskning handlade om litteratur, konst och hur människan upplever världen genom sina sinnen. Med tiden blev hon professor, först i estetik vid Södertörns högskola och senare i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Hon var känd för att skriva både skarpt och vackert, vilket gjorde att många läste henne med nöje.

Den första kvinnan på posten

År 2013 valdes Sara Danius in i Svenska Akademien, den grupp på arton personer som varje år utser vem som får Nobelpriset i litteratur. Två år senare, 2015, blev hon vald till ständig sekreterare. Det innebar att hon ledde Akademiens arbete och företrädde den utåt. Att en kvinna fick denna post för första gången i historien hade ett tydligt symbolvärde, och Danius blev snabbt en offentlig person. Hon talade klart, klädde sig elegant och bar ofta en knytblus, en blus med en rosett vid halsen. För många framstod hon som en frisk vind i en gammal och sluten institution.

Krisen som skakade Akademien

Men under 2017 och 2018 hamnade Akademien i sin värsta kris i modern tid. En man som i medierna kallades "Kulturprofilen", Jean-Claude Arnault, anklagades av en lång rad kvinnor för sexuella övergrepp. Han hade nära band till Akademien, bland annat genom sin fru som var ledamot, och fick under åren ekonomiskt stöd därifrån. När anklagelserna blev offentliga i samband med #metoo ville Sara Danius att Akademien skulle ta tydligt avstånd och granska sitt eget agerande. Flera ledamöter höll dock inte med henne, och striden blev hård. Till slut saknade hon tillräckligt stöd, och i april 2018 tvingades hon lämna posten som ständig sekreterare. Formellt avgick hon från sin stol först i februari 2019.

En blus som blev en symbol

När Sara Danius lämnade Akademiens hus bar hon en knytblus, och bilden spreds snabbt. Tusentals människor samlades för att visa sitt stöd, och många knöt en blus på samma sätt som hon. På så vis blev knytblusen en symbol, inte bara för Danius själv utan för modet att säga ifrån även när det får ett pris. Krisen fick också en ovanlig följd: 2018 delades inget Nobelpris i litteratur ut, vilket inte hade hänt på mycket länge. Året därpå gavs i stället två pris, ett för 2018 och ett för 2019.

Ett kort men tydligt avtryck

Sara Danius fortsatte att skriva och föreläsa efter sin tid i Akademien. Samtidigt levde hon med bröstcancer, en sjukdom hon burit i flera år. Hon dog i Stockholm i oktober 2019, bara 57 år

gammal. Trots att hennes tid som ständig sekreterare blev kort, lämnade hon ett tydligt avtryck. Många minns henne som en lysande forskare och stilist, men kanske framför allt som en person som vågade stå kvar vid det hon trodde var rätt, även när det kostade henne både makt och trygghet. Hennes berättelse väcker en fråga som angår oss alla: vad är vi beredda att riskera för att göra det rätta?

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
präglade	påverkade och formade djupt
disputera	att försvara sin avhandling och bli doktor
estetik	läran om konst, skönhet och hur vi upplever den
litteraturvetenskap	den vetenskap som studerar litteratur
ständig sekreterare	den person som leder Svenska Akademiens arbete
företräda	att representera någon eller något utåt
institution	en stor och etablerad organisation
ledamot	en medlem i en grupp eller församling
ta avstånd	att tydligt markera att man inte stödjer något
granska	att noga undersöka och bedöma
avtryck	ett spår eller en påverkan man lämnar efter sig
stilist	en person som skriver på ett skickligt och vackert sätt

Läsförståelsefrågor

1. Hur påverkades Sara Danius av sin uppväxt enligt texten?
 1. Hon ville aldrig syssla med böcker.
 2. Hemmets böcker och språk formade hennes intresse tidigt.
 3. Hon flyttade hemifrån som mycket ung.
2. Vad handlade Sara Danius forskning om?
 1. Litteratur, konst och människans sinnen.
 2. Ekonomi och politik.
 3. Medicin och hälsa.
3. Vilket symbolvärde hade hennes utnämning 2015?
 1. Hon var den yngsta sekreteraren någonsin.
 2. Hon var den första kvinnan på posten.
 3. Hon var den första forskaren på posten.
4. Vad var kärnan i krisen i Akademien?
 1. Akademien förlorade sina pengar.
 2. En man med band till Akademien anklagades för övergrepp, och Akademien var oenig om hur den skulle agera.
 3. Akademien ville sluta dela ut Nobelpriset.
5. Vad ville Sara Danius att Akademien skulle göra?
 1. Ta avstånd och granska sitt eget agerande.
 2. Skydda "Kulturprofilen" från kritik.
 3. Hålla allt hemligt.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sara Danius hade tillräckligt stöd och fick behålla sin post.
 2. Sara Danius var professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet.
 3. Sara Danius skrev en bok om Jean-Claude Arnault.
7. Vad hände med Nobelpriset i litteratur 2018 och 2019?
 1. Inget pris alls delades ut något av åren.
 2. 2018 delades inget pris ut, men 2019 gavs två pris.
 3. Båda åren gavs två pris vardera.
8. Förklara med egna ord varför knytblusen blev en symbol. (öppen fråga)
9. Varför kan man säga att Sara Danius lämnade ett "tydligt avtryck" trots sin korta tid på posten? (öppen fråga)

10. Texten avslutas med en fråga: “vad är vi beredda att riskera för att göra det rätta?” Varför tror du att författaren ställer den frågan just här? (inferensfråga)
11. Vad menas med att Danius var en “frisk vind i en gammal och slutna institution”? (inferensfråga)
12. Beskriv kort vad som hände med Sara Danius efter att hon lämnade Akademien. (öppen fråga)

Facit

1. 1. Hemmets böcker och språk formade hennes intresse tidigt.
2. 1. Litteratur, konst och människans sinnen.
3. 1. Hon var den första kvinnan på posten.
4. 1. En man med band till Akademien anklagades för övergrepp, och Akademien var oenig om hur den skulle agera.
5. 1. Ta avstånd och granska sitt eget agerande.
6. 1. nej b) ja c) det står inte i texten
7. 1. 2018 delades inget pris ut, men 2019 gavs två pris.
8. Exempel på svar: Sara Danius bar en knytblus när hon tvingades lämna posten. Människor som höll med henne knöt egna blusar för att visa stöd, och blusen kom att stå för mod och för att våga säga ifrån.
9. Exempel på svar: Hon var den första kvinnan på posten, hon vågade ta strid i en stor kris, och hennes agerande blev en symbol som många mindes länge efteråt.
10. Exempel på svar: Författaren vill att läsaren ska tänka på sitt eget liv och fundera över civilkurage, alltså mod att göra det rätta även när det är jobbigt.
11. Exempel på svar: Det betyder att hon var ny, öppen och modern jämfört med en organisation som länge hade varit traditionell och svår att förändra.
12. Exempel på svar: Hon fortsatte att skriva och föreläsa, men hon var sjuk i cancer och dog i Stockholm i oktober 2019.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten lämpar sig för fördjupade samtal om civilkurage, makt och #metoo. Tema: mod att säga ifrån och vad det kan kosta. Den avslutande frågan kan användas som ingång till en skrivuppgift eller ett strukturerat samtal.

Diskussionsfrågor

- Sara Danius valde att stå kvar vid sin åsikt trots att hon förlorade sin post. Hade du gjort samma val? Varför, eller varför inte?
- Vad krävs för att en stor och gammal organisation ska kunna förändras?

- Symboler, som knytblusen, kan samla människor. Vilka symboler har haft betydelse i ditt liv eller i din kultur?
- Texten antyder att det kan vara farligt att säga ifrån. Håller du med? Ge exempel.
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv om en situation där du eller någon du känner behövde välja mellan att vara tyst eller att säga ifrån. Vad hände, och vad tänker du om valet i efterhand?

Källor och faktagranskning

- Sara Danius – Wikipedia: https://sv.wikipedia.org/wiki/Sara_Danius
- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): <https://skbl.se/sv/artikel/SaraMariaDanius>
- Sara Danius död efter lång tids sjukdom – SVT Nyheter: <https://www.svt.se/kultur/sara-danius-dod>
- Sara Danius – första kvinnliga sekreteraren blev en feministikon – Buktugg.se: <https://www.buktugg.se/2019/10/12/sara-danius-forsta-kvinnliga-sekreteraren-blev-en-feministikon/>

Faktagranskad i juni 2026. Sara Maria Danius föddes 5 april 1962 i Täby och dog 12 oktober 2019 i Stockholm (begravd på Katarina kyrkogård) efter flera års sjukdom (bröstcancer). Hon var litteraturvetare och professor i estetik vid Södertörns högskola och senare professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Hon valdes in i Svenska Akademien 2013 och blev den 1 juni 2015 dess första kvinnliga ständiga sekreterare. Den 12 april 2018 lämnade hon posten under krisen kring "Kulturprofilen" Jean-Claude Arnault och #metoo; hon avgick formellt från sin stol i februari 2019. Stödet visades bland annat med knytblusar. Hennes mor var författaren Anna Wahlgren. Osäkerhet: exakt sjukdomsförlopp och interna detaljer i Akademien bygger på pressuppgifter och kan vara ofullständiga. Bilden är ett verifierat fritt foto från 2015 (CC BY-SA 4.0, foto: Frankie Fouganthin, via Wikimedia Commons), taget när hon tillkännagav Nobelpriset i litteratur.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.